

Научно-образовательный электронный журнал

ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ

**Выпуск №39 (том 1)
(июнь, 2023)**

Международный научно-образовательный
электронный журнал
«ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ»

ISSN 2782-4365

УДК 37

ББК 94

**Международный научно-образовательный электронный журнал
«ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ». Выпуск №39 (том 1) (июнь,
2023).**

Сборник содержит научные статьи отечественных и зарубежных авторов по экономическим, техническим, философским, юридическим и другим наукам.

Миссия научно-образовательного электронного журнала «ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ» состоит в поддержке интереса читателей к оригинальным исследованиям и инновационным подходам в различных тематических направлениях, которые способствуют распространению лучшей отечественной и зарубежной практики в интернет пространстве.

Целевая аудитория журнала охватывает работников сферы образования (воспитателей, педагогов, учителей, руководителей кружков) и школьников, интересующихся вопросами, освещаемыми в журнале.

Материалы публикуются в авторской редакции. За соблюдение законов об интеллектуальной собственности и за содержание статей ответственность несут авторы статей. Мнение редакции может не совпадать с мнением авторов статей. При использовании и заимствовании материалов ссылка на издание обязательна.

© ООО «МОЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КАРЬЕРА»

© Коллектив авторов

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Пестерев С.В. – гл. редактор, отв. за выпуск

Артикова Мухайохон Ботиралиевна	доктор педагогических наук, доцент
Батурин Сергей Петрович	кандидат исторических наук, доцент
Бекжанова Айнура Мархабаевна	доктор философии по педагогическим наукам (PhD)
Боброва Людмила Владимировна	кандидат технических наук, доцент
Богданова Татьяна Владимировна	кандидат филологических наук, доцент
Демьянова Людмила Михайловна	кандидат медицинских наук, доцент
Еремеева Людмила Эмировна	кандидат технических наук, доцент
Засядько Константин Иванович	доктор медицинских наук, профессор
Колесников Олег Михайлович	кандидат физико-математических наук, доцент
Коробейникова Екатерина Викторовна	кандидат экономических наук, доцент
Ланцева Татьяна Георгиевна	кандидат экономических наук, доцент
Нобель Артем Робертович	кандидат юридических наук, доцент
Ноздрина Наталья Александровна	кандидат педагогических наук, доцент
Павлов Евгений Владимирович	кандидат исторических наук, доцент
Петрова Юлия Валентиновна	кандидат биологических наук, доцент
Попов Сергей Викторович	доктор юридических наук, профессор
Табашникова Ольга Львовна	кандидат экономических наук, доцент
Тюрин Александр Николаевич	кандидат географических наук, доцент
Уразова Лариса Карамовна	кандидат исторических наук, доцент
Усубалиева Айнура Абдыжапаровна	кандидат социологических наук, доцент
Фаттахова Ольга Михайловна	кандидат технических наук, доцент
Худайкулов Хол Джумаевич	доктор педагогических наук

ANDRAGOGIKANING SHAKLLANISHINI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA PEDAGOGIK YO'NALISHLARI

TAFU "Pedagogika" kafedrası o'qituvchisi

Nimatova Moxinur Sobit qizi

TAFU 1-kurs "Boshlang'ich ta'lim"

yo'nalishi talabasi

Ismog'ilova Nilufar Ilyos qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada andragogika sohasining shakllanish bosqichlari shuningdek katta yoshli inson qanday ta'lim olishi, uning o'quvchi yoki talabadan qanday farqlari borligi, ular bilan ishlashda qanday usullar samarali ekanligi hamda pedagogika va andragogikaning o'zaro faqlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Andragogika, kattalar ta'limi, kattalar ta'limi ahamiyati, rivojlanish, uzluksiz ta'lim.

Аннотация: В данной статье описаны этапы становления области андрагогики, а также то, как учится взрослый, в чем отличия между ним и учеником, какие методы эффективны в работе с ними, взаимная польза педагогики и андрагогики.

Ключевые слова: Андрагогика, образование взрослых, важность образования взрослых, развитие, непрерывное образование.

Annotation: This article describes the stages of formation of the field of andragogy, as well as how an adult learns, what are the differences between him and a student, what methods are effective in working with them, and the mutual benefits of pedagogy and andragogy.

Keywords: Andragogy, Adult Education, Importance of Adult Education, Development, Continuing Education.

"Andragogika" atamasi uzoq vaqt oldin paydo bo'lgan. "Andragogika" grekcha so'zdan olingan bo'lib, (andros-erkak, odam; agogeyn-yetaklash) so'zma- so'z tarjima qilinganda "Katta odamni yetaklash" degan ma'noni anglatadi. Bu tushuncha fanga ilmiy atama sifatida 1833-yilda nemis pedagog-tarixchisi A.Kapp tomonidan kiritilgan

bo'lsada, yondashuvning o'zi ancha keyin shakllangan. Andragogikaning kattalar ta'limining mustaqil fan sifatida shakllanishi 1950-1970 yillarda sodir bo'ladi. Andragogika asoslarining yakuniy shakllanishi 1970-yillarda amerikalik atoqli olim Malkolm Noulzning ijodida amalga oshirilgan bo'lib, "Kattalar ta'limining zamonaviy amaliyoti. Andragogika yoki pedagogika" nomli fundamental ishi chop etildi.

XX asrning boshlarida kattalar ta'limi muammolari bilan bog'liq bo'lgan pedagogika fanining ushbu sohasi, dunyoning ko'pgina mamlakatlarida tan olindi va andragogika rivojlanishini tizimlashtirish va faollashtirish boshlandi. Andragogika – bu kattalarni o'rganish nazariyasi bo'lib, u ta'limga zamonaviy yondashuvning maqsadi yaxlit shaxsni rivojlantirish va boyitish, uning o'ziga xosligini namoyon etish, qobiliyatlarini aktuallashtirishga yordam berishdir. Andragogika kattalar ta'limining o'ziga xos xususiyatlari haqidagi bilimlarni, uning yoshi, ta'lim va hayotiy ehtiyojlari, real imkoniyatlari, individual xususiyatlari va tajribasi, psixikasi va fiziologiyasini hisobga olgan holda birlashtiradi. Bu fan kattalarni o'rganishini osonlashtirish, ularning ta'lim ehtiyojlarini qondirish, hayotiy muammolarni hal qilishda, individual maqsadlarga erishishda, o'zini o'zi anglashda ta'lim samaradorligini oshirish uchun ularning mazmuni, shakllari, usullari va vositalarini o'rganadi.

Andragogikaning asosi katta yoshdagi o'quvchilarning quyidagi xususiyatlarini, ularning o'rganish kontekstini hisobga olishdan iboratdir:

Asoslash zarurati - Ma'lumki, kattalar auditoriyasi nima uchun ushbu kurs yoki bo'limni o'rganishlari kerakligi haqidagi mantiqiy asosga juda diqqat bilan qarashadi. Tajribali universitet o'qituvchilari ko'pincha nima uchun o'rganilayotganini bilish muhimligini, bilmaslik qanday salbiy oqibatlarga olib kelishini ta'kidlab o'tadilar. Katta yoshdagi talabalar o'rganmasalar nima bo'lishi bilan (ochiq yoki bilvosita) qiziqadilar. Bundan tashqari, kattalar ularga taklif qilingan narsalarni nima uchun o'rganishlari kerakligini, vaqt va kuch sarflashga arziydimi yoki yo'qmi tushunish uchun vaqt va kuchini ayamaydilar. Yuqoridagilar nafaqat kuzatuvlar va tajribalar, balki maxsus tadqiqotlar ma'lumotlari bilan ham tasdiqlanadi.

Mustaqillik zarurati- Mustaqil ravishda qaror qabul qilish va ular uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olish qobiliyati kattalar xulq-atvori va o'zini-o'zi anglashning asosiy xususiyatidir.

Shoshilinch ehtiyoj – bu o'rganishga tayyor bo'lishning kalitidir.

“Maktab” tipidagi odatiy ta'lim sharoitida o'quv materiallarini taqdim etish o'z-o'zidan uni o'zlashtirish istagini bildiradi. Kattalar ta'limida, hatto rahbariyatning ko'rsatmalari ham ularni haqiqatan ham o'qitishga muhtoj ekanligiga ishontirmaydi. Tajriba shuni ko'rsatadiki, kattalar o'qib-o'rganishlari uchun kompaniyadagi vaziyatga, bilim va ko'nikmalarga qo'yiladigan talablarga alohida murojaat qilishga bag'ishlanishi kerak.

Amaliy yo'nalish- haqiqiy kontekstdagi haqiqiy vazifalarga e'tibor qarating. An'anaviy ta'lim va u bilan bog'liq odatiy ta'limda o'quv materiali ilmiy bilimlarning mantiqiy tuzilishiga mos ravishda quriladi. Kurs materiallari odatdagi ish ehtiyojlariga qaratilgan bo'lishi kerak.

Tajriba- Murabbiy-maslahatchi Elena Lartseva (Sankt-Peterburg) shunday deydi: “Ko'pchilik tinglovchilar uchun noto'g'ri ish qilayotganini tan olish, ayniqsa, bu odatiy xatti-harakatlar namunasi bo'lsa, ularning hayoti va kasbiy tajribasiga shubha qilishni anglatadi. Bu tajriba qanchalik katta bo'lsa, qarshilik kuchi shunchalik kuchli bo'ladi. Katta yoshdagi talabalarning hayotiy tajribasi mazmuni va hajmi bo'yicha maktab o'quvchilari yoki talabalar tajribasidan sezilarli darajada yuqoridir.

Undan tashqari, S.I.Zmeyov andragogikaning quyidagi xususiyatlarini tavsiflaydi:

1. Kattalar o'z bilim olish jarayonida yetakchi rolga ega.
2. Voyaga yetgan o'quvchi o'z-o'zini anglash, mustaqillik, o'zini o'zi boshqarishga intiladi va o'zini shunday deb biladi.
3. Voyaga yetgan shaxs hayotiy (maishiy, ijtimoiy, kasbiy) tajribaga ega bo'lib, undan o'zi uchun ham, hamkasblari uchun ham muhim bilim manbai sifatida foydalanishi mumkin.
4. Katta yoshli kishi muhim hayotiy muammoni hal qilishni va aniq maqsadga erishishni o'rganadi.

5. Voyaga yetgan kishi mashg'ulot davomida olingan ko'nikmalar, qobiliyatlar, bilim va fazilatlarni darhol qo'llashga kirishadi.
6. Talabaning ta'lim faoliyati ko'p jihatdan o'quv jarayonini cheklaydigan yoki unga hissa qo'shadigan vaqtinchalik, fazoviy, kundalik, kasbiy, ijtimoiy omillar bilan belgilanadi.
7. Kattalar ta'lim jarayoni o'quvchi va o'qituvchining birgalikdagi faoliyati sifatida uning barcha bosqichlarida tashkil etiladi: diagnostika, rejalashtirish, amalga oshirish, baholash va ma'lum darajada ta'lim faoliyati natijalarini tuzatish.

Yuqoridagi xususiyatlardan kelib chiqqan holda kattalar ta'limini tashkil qilishda quyidagi tamoyillarning ham o'rni beqiyosdir.

Andragogikaning asosiy tamoyillari

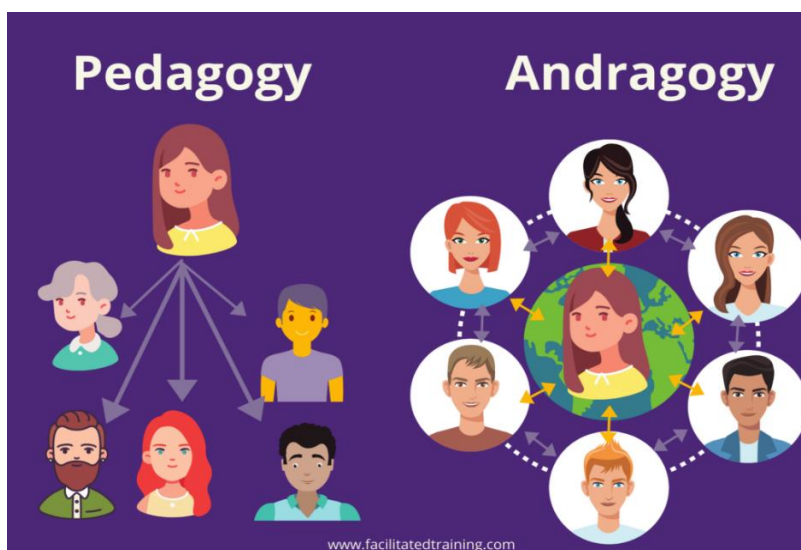
1. **Mustaqil ta'lim olish tamoyili** – bunda katta yoshlilarni o'qitishning masofali ta'lim loyihalari yetakchi o'rinda turadi.
2. **Hamkorlik tamoyili** – ta'lim oluvchining ta'lim jarayonida ta'lim sub'ektlari bilan interaktiv munosabatlari, hamkorligi.
3. **Orttirilgan hayotiy tajribalardan foydalanish tamoyili** – ta'lim oluvchining hayoti davomida orttirgan ijobiy hayotiy tajribasi, amaliy bilimlari, ko'nikma va malakalarini ta'lim olish va yangi bilimlarni o'zlashtirishida asos bo'lib xizmat qilishi.
4. **Eskisidan qutulish tamoyili** – yangi bilim, ko'nikma, malakalarni hamda kompetensiyalarni egallashga to'sqinlik qiluvchi eski qarashlardan voz kechish.
5. **Individuallik tamoyili** – o'qitishda ta'lim oluvchining ehtiyojlari, uning ijtimoiy-psixologik o'ziga xosligini, uning kasbiy maqomi va faoliyatini inobatga olgan holda individual yondashish.
6. **Erkinlik tamoyili** – ta'lim oluvchiga maqsadni tanlash, ta'lim shakli, metodi, manbalari, muddati, vaqti, ta'lim olish joyi va o'qitishning natijalarini aniqlashda erkinlik berishni nazarda tutadi.

7. **Onglilik tamoyili** – ushbu tamoyil ta'lim oluvchining ta'lim olishga ongli yondashuvini shakllantirish asosida jarayonga nisbatan faol-pozitiv motivatsiyaning rivojlanishiga asos bo'ladi
8. **Amaliy natija tamoyili** – ta'lim olish jarayonida ta'lim oluvchi olayotgan bilim, ko'nikma, kompetensiyalarni kasbiy faoliyatida qo'llay olish.
9. Tizimli o'qitish tamoyili – bu tamoyil ta'limning maqsadiga qarab ta'lim mazmuni, shakli, metodlari, o'qitish vositalari va natijani tizimli tashkil qilishni nazarda tutadi.
10. **Dolzarblik tamoyili** – bu tamoyil o'zidan oldingi tamoyillarni to'ldirib, egallangan yangi bilim, ko'nikma va kompetensiyalar mutaxassisning kasbiy-shaxsiy axborot maydonini loyihalashda muhim omil ekanligini nazarda tutadi.
11. **Rivojlantirish tamoyili** – ta'lim olish shaxsni kamolotga yetkazishga, yashirin iqtidorini yuzaga chiqarish, muntazam o'z ustida ishlashga, amaliy faoliyat jarayonida yangiliklarni o'zlashtirishga, bir so'z bilan aytganda mutaxassisning innovatsion kompetentligini shakllantirishga qaratiladi.

Andragogika va pedagogikaning o'zaro farqlari

M. Noulz ta'lim berishda e'tiborga olish kerak bo'lgan bir nechta omillarni aniqladi. Va keyin, o'quvchilarning bolalarga xos bo'lgan asosiy xususiyatlarni tavsiflab, ularni kattalarni o'rganish xususiyatlariga qarama-qarshi qo'ydi.

1-rasm

Bilimga bo‘lgan ehtiyoj- Noulzning fikriga ko‘ra, o‘quvchilar – bolalar bilimni faqat ta’lim vazifalarini yengish va yuqori ball olishlariga yordam beradigan vosita sifatida ko‘rishadi. Ular bu bilimlarni haqiqiy hayotda qanday qo‘llashlari haqida tasavvurga ega emaslar. Voyaga etgan talaba esa nima uchun kerakligini tushunmagunicha, biror narsani o‘rganish bilan shug‘ullanmaydi.

Shuning uchun kattalar bilan ishlovchi o‘qituvchi oldida turgan birinchi vazifa ularga ta’limning qadr-qimmatini tushuntirishdan iborat. Masalan, o‘qish ularning ishdagi unumdorligini yoki hayot sifatini qanday oshirishini tushuntirishi, Talabalarning o‘zlari o‘qituvchi baham ko‘rmoqchi bo‘lgan bilimlarning yetishmasligini his qiladigan eksperimental sharoitlarni yaratish yaxshiroqdir.

Talabaning o‘ziga xos qiyofasi- Noulzning so‘zlariga ko‘ra, an’anaviy o‘qituvchi bolalarni o‘ziga bog‘liq deb bilganligi sababli, o‘quvchilarning o‘zlari oxir-oqibat o‘qituvchiga bo‘ysunishni boshlaydilar. Biroq, bolalar qanchalik katta bo‘lsa, ular ko‘proq mustaqillik ko‘rsatadilar. Voyaga etgan odam allaqachon o‘z qarorlari va hayoti uchun javobgarlikni to‘liq anglaydi.

Bunday o‘z-o‘zini anglash yetuk odamlarda boshqalarning o‘z mustaqilligini hurmat qilish ehtiyojini keltirib chiqaradi. Biroq, yetuk inson yana nimanidir o‘rganish zarurati bilan duch kelganida, u ko‘pincha bolalikdagi tajribasizlikni eslaydi va Noulz ta’biri bilan aytganda, “qo‘llarini bukib, orqasiga o‘tiradi va: “Menga o‘rgating” deydi.” Biroq, undan itoatkorlik talab etiladi, degan noto‘g‘ri fikrga kelish kerak emas, agar shunday holat kuzatilsa, ziddiyatga ham kelishi mumkin. Ushbu noqulaylikni bartaraf etish uchun odam oxir-oqibat mashg‘ulotni tark etadi. Shu sababli, Noulz kattalarga ta’lim berishni xohlaydigan o‘qituvchi birinchi navbatda ularga o‘quvchining qaram sub'ekt sifatidagi tushunchasini yengishga yordam berishi kerak. Voyaga yetgan inson maktab o‘quvchisiga qaraganda uzoq umr ko‘rganligi sababli, uning tajribasi ancha xilma-xildir. Shuning uchun ta’lim kattalarga o‘z individualligini namoyon etishga yordam berishi kerak. Guruh muhokamalari, amaliy tadqiqotlar, muammolarni hal qilish bu yerda foydali bo‘ladi – ya’ni katta yoshli talaba o‘z nuqtai nazarini bildirishi mumkin bo‘lgan faoliyat.

O‘rganish istagi- Noulzning so‘zlariga ko‘ra, bolalar faqat o‘qituvchining testlarni yechish va yaxshi baho olishlariga yordam beradigan narsalarni muntazam ravishda o‘rganishga tayyor. Kattalar esa, haqiqiy hayotda yuzaga keladigan muammolar va vazifalarni muvaffaqiyatli yengishga yordam beradigan narsalarni o‘rganishga tayyor.

O‘rganishga e‘tibor- an’anaviy yondashuvda ta’lim geometriya, matematika, tarix va boshqa individual fanlarni o‘rganishga qaratilgan. Shu bilan birga, bolalar o‘rganishni mavzuga oid bilimlarni o‘zlashtirish sifatida qabul qiladilar. Andragogika esa talabalarga real hayotdagi muammolarni hal qilishga yordam beradigan bilimlarga qaratilgan. Ushbu yondashuv bilan yangi bilim va ko‘nikmalar haqiqiy hayotiy vaziyatlar kontekstida taqdim etilganda yaxshiroq o‘zlashtiriladi.

Motivatsiya- bolaning motivatsiyasi tashqidir. Bular baholar, o‘qituvchining ma’qullashi yoki rad etishi, ota-onalarning bosimi hisoblansa, kattalar uchun ham tashqi rag‘batlar muhim hisoblanadi. Lekin Noulzning fikriga ko‘ra, kattalarni tashqidan ko‘ra ichki omillar yanada kuchliroq rag‘batlantiradi. Masalan, kattalar ishdan qoniqish va o‘zini hurmat qilishni yaxshi maoshdan ustun qo‘yishi mumkin. Andragogning egallab turgan o‘rni, mavqei o‘z- o‘zini tahlil, o‘z-o‘zini sinash, refleksiya, o‘z-o‘zini baholash, o‘z-o‘zini tuzatish kabi jarayonlarni nazarda tutadi. Kattalar ta’limini o‘zlashtirgan odam “o‘z- o‘ziga andragog” bo‘lib qoladi.

Shunga ko‘ra andragogik bilimlarning zamonaviy fanlar tizimida tutgan o‘rni va tuzilishlarida o‘z ifodasini topadi. Ijtimoiy amaliyot sohasida andragogikani o‘zlashtirish, kattalarga ta’lim berishning mohiyatidan kelib chiqqan holda kasbga oid yo‘nalishlarni aniqlashtirish, bilim, ko‘nikma, malaka va qadriyatli munosabatlarni ko‘zda tutadi. Andragogikani fani sifatida tushunish uchun, uning mutaxassis tayyorlash tizimidagi o‘rni va imkoniyatlarini belgilay olish juda muhim sanaladi. Ilmiy bilimlarning nisbatan yangi tarmog‘i hisoblanuvchi andragogika, tiklanish jarayonini boshdan kechirmoqda. “Pedagogika” va “Andragogika” terminlarining o‘zaro yaqinligi, ko‘p yillardan buyon turli munozara hamda baxslarga sabab bo‘lib kelmoqda. “Andragogika” tushunchasi pedagogika sohasiga yaqin tursada, kattalarga ta’lim berishning o‘ziga xos jihatlarini ham unutmaslik lozim. Mazkur qarama-

qarshiliklar tufayli andragogika fanining asosiy joylashgan o'rnini ham belgilanmagan. Ayrimlar uni pedagogikani bir bo'limi sifatida maktablarga pedagogika, boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasi, didaktika, oliy maktab pedagogikasi kabi fanlar qatoriga qo'shadi. Boshqalar, o'qitish ob'ekti sanaluvchi katta odamning o'ziga xos tabiatini nazarda tutgan holda, andragogikani pedagogikadan alohida soha sifatida baholaydilar. Mazkur nuqtai-nazar tarafdorlari andragogikaning integrativ tabiatiga alohida urg'u beradilar. Bir narsa aniqki - andragogika fanlararo bog'liqlikka ega. Andragogikaning ta'lim nazariyasi va pedagogika bilan o'zaro uzviy aloqadorligi, ularning predmetini taqqoslaganda yaqqol ko'zga tashlanadi. Pedagogikaning umumiy tarzidagi predmeti, shaxsning pedagogik vokalidagi shakllanish jarayoni hisoblanadi. Kattalarga ta'lim berish nazariyasi predmeti - ijtimoiy- madaniy institut sifatida kattalarga bilim berish tizimidir. Andragogikaning o'ziga xos xususiyati esa, uzluksiz ta'lim jarayonida kattalarni o'qitish nazariyasi va metodikasi hisoblanadi. Yuqorida tilga olingan barcha ilmiy izlanishlarning kesishgan nuqtasi, katta odamni o'rganish sohasiga taalluqlidir. Buning uchun esa, kimni yetaklayotganini, uning o'ziga xos tabiati va xususiyatlarini aniqlash talab etiladi. Shunga ko'ra andragogikani, XX asrning 60 yillarida taniqli rossiyalik psixolog B.G.Anan'ev odamni o'rganuvchi fanlar tizimi deb atagan, ilmiy- amaliy sohalar bilan o'zaro uyg'unlik va xamkorlikda faoliyat ko'rsatishi zarur deb baholagan. Diagnostika markazida yaxlit (bir butun) odam, uning tasavvur shakli sifatida xizmat qiluvchi obraz (timsol) turadi. Turli-tuman bilimlarni sintezlash (yig'ish) natijasida odamning ilmiy obrazi (yaxlit holda) dunyoga keladi ya'ni "kosmik, biologik, ijtimoiy va ruhiy ibtido birgalikda mujassamlashtiriladi" (V.I.Solov'ev). Mazkur yaxlit tasavvur - bilishning konkret, tarixiy darajasiga mos keladi. Ushbu doirada andragogik bilim, katta odamlarning o'zaro birgalikdagi faoliyati tizimida o'qitish bilan bog'liq muammolarni xal etishga yo'naltiriladi. Andragogika - bilimlarning gumanitar sohasidir. Unda nafaqat odamni bilish, balki ijtimoiy bilimlar, ta'lim falsafasi, madaniyatshunoslik kabi sohalarga oid tushuncha va g'oyalar sintezi ham amalga oshiriladi. Shunday qilib andragogika, zamonaviy ilmiy bilimlar rivojining umumiy holatini aks ettiruvchi namuna bo'la oladi. Bir tomondan, dolzarb muammolar xususida axborotlarni umumlashtirish,

ikkinchi tomondan - ularni ixtisoslashtirish va joy-joyiga qo'yish. Shu tufayli andragogika pedagogika, kattalar ta'limi nazariyasi tarkibiy qismiga kirishi, hamda bilim sohasining mustaqil tarmog'i sifatida odamni o'rganuvchi fan deb e'tirof etilishi mumkin. Andragogik bilimlarning ilmiy talqini quyidagi kategoriyalar orqali belgilanadi:

- ✓ Odam (kattalik bilan xarakterlanuvchi hayot faoliyati davridagi yaxlitlik);
- ✓ Kattalik (katta odamning o'qitish sub'ekti sifatidagi o'ziga xos jixati);
- ✓ Ta'lim (tizimli ta'lim va tarbiya asosida, insoniy sifatlarni shakllantirish va rivojlantirishning ijtimoiy-madaniy mexanizmi);
- ✓ Kattalar ta'limi (uzluksiz ta'lim jarayoni kontekstida odamning kasbiy- shaxsiy jixatdan ulg'ayishi);
- ✓ Uzluksiz ta'lim (kishi hayot faoliyatining bir butunligi, davomiyligi asosidagi ta'lim);
- ✓ Andragog (kattalar ta'limi sohasida faoliyat ko'rsatuvchi mutaxassislarning umumiy nomi).

Andragogika sohasidagi zamonaviy tadqiqotlar o'zida quyidagilarni aks ettiradi:

- aholi turli qatlamlarining yoshi, jinsi ijtimoiy mavqei, kasbiy tayyorgarlik darajasi, sog'ligini hisobga olgan holda ta'limiy ehtiyojlarni o'rganish;
- kattalar ta'limiy faoliyatini (kasbiy ta'lim, mustaqil ta'lim, madaniy- estetik faoliyati, ma'naviy yuksalish) shakl va funktsiyalarini o'rganish va modellashtirish;
- kattalarga ta'lim berish tizimining mazmun-maqсадli, texnologik va kadrlar ta'minotini ishlab chiqish.

Andragogik bilimlarni shakllantirish va rivojlantirish tamoyillari:

- erkin fikr;
- amaliyotga yo'nalganlik;
- insonparvarlik.

O'zbekistondagi zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy vaziyat, kelgusi 20 yil ichida katta yoshdagi aholiga ta'lim berish ahamiyatining ortishini taxmin etishga imkon bermoqda. O'zbekiston aholisining keksayish nisbatiga oid, qo'shimcha, kasbiy va

umummadaniy ta'lim olishga ehtiyoj sezuvchi kattalar foizi quyidagi sabablarga ko'ra o'sib bormoqda:

- ✓ “Savodxonlik” tushunchasining yangi ahamiyat kasb etishi (yangi zamonaviy bilim, ko'nikma, malakalami egallash zarurati, kompyuter bilan ishlash, kommunikativ malakalarni egallash v.x.);
- ✓ O'qituvchi, xizmatchi va xodimlarga yangi talablarning ortishi, ulaming malakasini oshirish va qayta tayyorlash;
- ✓ Yangicha bozor iqtisodiyoti sharoitida, mehnatga layoqatsiz kishilarning ish o'rinlarini qisqartirilishi;
- ✓ Xarbiy xizmatchilarni yalpi zahiraga chiqarilishi, ularni yangi kasbiy sohalarga jalb etish, qayta tayyorlash va ijtimoiy-psixologik moslashuvi uchun ko'maklashishni talab etadi;
- ✓ Zamonaviy kompyuter texnologiyalari katta yoshdagilar uchun uzluksiz kasbiy ta'lim olish va kasblar uyg'unligini o'zlashtirish imkonini berdi;
- ✓ Turli xuquqbuzarliklar sodir etgan shaxslarni yana to'laqonli hayotga qaytarish, ijtimoiy rehabilitatsiyalash va ma'naviyatini yuksaltirish uchun ta'limning turli shakllariga yo'naltirish.

Yuqoridagi holatlar “ta'lim va kasbiy tayyorgarlikka muhtoj kattalar” mavjud degan xulosaga olib keladi. Bu jamiyat miqyosida andragogik faoliyatning turli yo'nalishlari va shakllarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Andragogik faoliyat “ijtimoiy- psixologik qo'llab-quvvatlash”, “ijtimoiy faoliyat”, “ijtimoiy himoya va maslahat” kabi tushunchalarga yaqinligi tufayli qisman murakkablik tug'diradi. Andragogikani fanining yaratuvchisi amerikalik pedagog Malkolm Noulz o'zining birinchi 1973-yilda nashr etilgan “Katta o'quvchi” asarida katta yoshli insonlarning o'qib-o'rganishida ularga qanday yordam berish kerakligi haqidagi g'oyalarini tasvirlab berdi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Andragog ish kitobi // Ed. S.G.Vershlovskiy. - Sankt-Peterburg: Bilim, 1998 yil.

2. Andragogika // O‘.M.Asqarova, M.A. Abdullaeva, M.Boltaeva Namangan-2014.
3. Андрагогический подход к развитию образовательной активности педагога в процессе повышения квалификации // Г.А.Владимировна. Тема диссертация и авторефераты по ВАК РФ 13. 00. 01 дисс кандидат педагогических наук.
4. Innovatsion ta’lim texnologiyalari / Muslimov N.A., Usmonbekova M. X., Sayfurov D. M., To’rayev A.B. – “Sano standart” nashriyoti, 2015.
5. Mirsoliyeva M.T., Ishmuhammedov R.J O‘quv jarayonida innovatsion ta’lim texnologiyalaridan foydalanish // Metodik qo‘llanma. – Toshkent: - fan va texnologiya. 2014.